

УДК 81'1:164.03

ББК 81.0

РОЛЬ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ЕКСПРЕСИВНОЇ ФУНКЦІЙ МОВИ У РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ІНТЕНСИВНОСТІ

У. Г. Рис

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Інститут філології, кафедра слов'янських мов;
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57; тел. +380 (342) 59-60-74;
e-mail: ulyanarys@gmail.com*

Стаття присвячена теоретичним питанням взаємозв'язку пізнавальної та експресивної функцій мови, розкриттю сутності понять «експресія», «емоція», «пізнання» у формуванні категорії інтенсивності. Особливу увагу зосереджено на процесах взаємодії когнітивних та мовних структур.

Ключові слова: емоційність, експресивність, пізнання, категорія інтенсивності.

Мова може стати як джерелом знання про світ, про його системність і пов'язаність з іншими елементами, так і засобом уявлень про світ, який акумулюється в кожній мові. Серед таких засобів найважливішим є називання, яке дозволяє мові виконувати подвійну функцію: пізнавальну та експресивну. Існує називання пізнавальне, яке передбачає, що річ (явище) отримує якусь назву, оскільки не мала жодної або ж попередня погано виконувала свою роль; і також – називання експресивне, яке зумовлює утворення назви певного аспекту речі (явища) [16, 57]. До пізнавального називання П'єр Гіро зараховує *зміну сенсу*, тобто річ отримує назву, що вже належить іншій речі, і це «позичання» назви відбувається на основі подібності, як, наприклад, у випадку метафори, або прилягання – у випадку синекдохи і метонімії [16].

Пізнавальне називання описує річ, актуалізуючи предметні ознаки (форму, функцію, стосунки), які визначають її існування. Натомість експресивне називання означає річ через позицію того, хто про неї говорить, і висловлює емоційну, побажальну, естетичну та моральну вартості, які приписує цій речі (явищу) суб'єкт висловлювання. Отже, мається на увазі не тільки ідентифікація предмета, але й оцінний момент, який надає висловлюванню додаткового – зазвичай емоційного – забарвлення.

Завдяки підсвідомій силі емоцій мова людини змінює значення більш експресивними субститутами, про що свідчать результати функціонального аналізу значення. Наприклад, у ситуації, коли маленька дитина дуже голосно і довго плаче, мати, виснажена й емоційно збуджена, замість сказати *Nie placz!*, може в запалі вигукнути: *Nie bez!* Такі випадки емоційної субституції не є поодинокими: при раптовому зво-

рушенні, у гніві, в любові, в ентузіазмі часто звучать спонтанні і непередбачувані фрази, оригінальні висловлювання. Пристрасність і натхнення є величезним джерелом стилістичної творчості. Окрім того, дуже часто такі висловлювання не є новими, а лише вжитими у непрямому значенні (іноді зовсім несподіваному), яке «підкидає» нам наша свідомість і яке базується за принципом більшої чи меншої подібності об'єкта опису із тим явищем або ознакою, які вже закріпились у нашому пізнанні.

Наша підсвідомість може виявляти слова, які виражають не тільки наші емоційні зворушення, а й нечіткі, з невизначеними виявами одержимості, що найчастіше є неусвідомленими і навіть прихованими з огляду на індивідуальні або суспільні заборони. Г. Спербер вбачає в цій підсвідомій силі емоційних зворушень одне з основних джерел зміни значень [цит. за: 16, 60].

Ще на початку ХХ століття видатний психолог Лев Виготський зауважив, що психологічні студії були неповноцінними, оскільки інтелектуальне мислення було відділене від мотиваційного та емоційного (або «афективного») аспектів мислення. Такі поняття, як емоції та афект, співвідносяться з такими станами, як щастя, сором, страх, огида, прикрість, сум, гнів, спокій, тривога, депресія, несподіваність і любов. Згідно з думкою Л. Виготського, мислення було трансформоване в «автономний напрям», відмежований від повної енергійності життя, від мотивів, інтересів та схильностей індивідуального мислення [2, 21]. Але? не ідентифікуючи, як емоції допомагають мисленню, наша здатність забезпечувати каузальне роз'яснення мисленнєвого процесу була ослаблена. Лев Виготський також наголошував на потребі усвідомлювати контекст, у якому це поєднання створювалось: «Кожна ідея містить певний залишок індивідуального афективного ставлення до того аспекту реальності, який його репрезентує» [2, 22]. Мова здатна одночасно передати як думки раціонального характеру, так і їхній емоційний компонент.

Досить часто у працях мовознавців можна зіткнутись із ототожненням понять «експресія» та «емоція», під останнім розуміємо чуттєву оцінку явищ. У такому розумінні мовна експресивна поведінка ототожнюється з емоційною, емотивною, афективною або чуттєвою поведінкою. Одразу можна відчувати, що такі поняття є суттєво диференційованими не тільки за силою чи ступенем напруження, але й за рівнем інтелектуальності того чи іншого стилю поведінки. У теоретичній концепції Стівена Ульманна обсяг терміна «афективність» (який певною мірою включений до поняття «інтенсивність») обмежується обсягом поняття «інтелектуальність», з одного боку, і «волітивність», з іншого [цит. за: 1, 20].

Оскільки мова є надзвичайно складним, багатоаспектним феноменом, то вона пов'язана із такою кількістю позамовних явищ, потреб суспільства та окремої людини, що її вивчення лише в межах лінгвістики не може бути ні вичерпним, ні достатнім: потрібне кооперування наук,

особливо коли йдеться про так звані порубіжні, стикові зони (наприклад, мислення як усвідомлення зв'язків у філософії, психології та мові).

На наш погляд, доцільно розкрити значення поняття емоційності як однієї зі складових інтенсивності на лінгвістичному та психологічному рівнях. При цьому слід зазначити, що багато проблем, пов'язаних з мовним вираженням почуттів, ще чекають на ґрунтовні опрацювання. Як зазначає Анна Гжесюк, вчені досі не дійшли спільної думки у багатьох питаннях, які стосуються місця цієї проблематики у мовних дослідженнях; у літературі предмета постійно панує термінологічний хаос [15, 11]. Основною теоретичною думкою поняття емоційності є теза польського вченого Станіслава Граб'яса про існування сконвенціалізованої зовнішньої поведінки, яка є виявом емоцій, при цьому „мова має ряд засобів і способів їх організації, які можуть бути використані до вияву почуттів і до змалювання особи мовця” [14, 17].

Огляд літератури, присвяченої експресивності, дозволяє зауважити, що терміни *експресивність*, *експресія*, *емоційність*, *емоція*, *емотивність*, *почуттєвість* використовуються паралельно, а межі їхніх значень не є чітко окресленими. На нашу думку, у цих поняттях все-таки існує певна диференціація. Якщо образно виразити основні терміни дослідження шляхом спостережень над їхніми функціями у мові і мовленні, то експресивність за своєю природою є більш інформаційною, тобто служить до вираження чогось (у тому числі, звичайно, й емоцій мовця), а це є необхідною умовою для будь-якого комунікативного акту. Однак подекуди додаткове значення експресивності як здатності сугестивного вираження почуттів, сили, виразності висловленого домінує у трактуванні цього поняття. Емоційність натомість виражає чисте зворушення мовця (позитивне або негативне), що може супроводжуватися піднесенням, обуренням чи будь-яким іншим зовнішнім вираженням його переживань. До цієї ж властивості можна зарахувати емотивність, яка передовсім вживається у словосполученні *емотивна функція мови*. Вона реалізується за допомогою екстравербальних чинників, тобто через тон голосу, його силу, напруженість – певних ознак мовця, наприклад, його емоційного стану.

Шарль Баллі асоціює експресію із процесом вираження індивідуальних властивостей мовця, протиставляючи експресивні елементи інтелектуальним. На його думку, «механізм мовної експресивності» проявляє себе через мову афективну (або експресивну), що асоціюється з якимсь емоційним зворушенням [21, 110]. Однак тут одразу ж постає питання, що саме вказує нам на це емоційне зворушення: слова чи звороти, які виражає мова, її лексичний склад; більш або менш власний спосіб висловлення цих речень, експресивної міміки та жестів, вжитих у новому значенні слів – іншими словами, з мовлення, властивого мовцю; чи врешті-решт сама реальність, де матеріальним знаком є індивідуальне і ситуативне мовлення? Ш. Баллі виділяє три різні поняття експресивності, які необхідно розрізняти науковцям у процесі його дослідження,

щоб уникнути помилки при визначенні природи емоційності мови. Пишучи про інтенсивну емоційність, вчений вказує на сукупність емоційного та смислового, на те, що, зрештою, важко розібратися, яке з них переважає [21, 139].

Розуміння експресії як вираження повної особи мовця знаходимо і в працях Анни Вежбицької, на думку якої, експресія – це вираження всіх психічних дій [23, 36]. У своїх дослідженнях вона приділяє велику увагу ментально-етнічним особливостям переживань, зокрема, порівнює самоконтроль британців та японців і відзначає спонтанність, бурхливість емоцій австралійців чи надзвичайно розвинену систему лементувань і проклинань в їдиш [24, 172].

Багато дослідників відділяють експресивність від емоційності. Такої позиції дотримується Ярослав Зіма [25]. До емоційності, яка ототожнюється з афективністю, він зараховує також засоби образності та мовного комізму, а в експресії вбачає ще і вияви волі.

Мовознавці, які займаються питанням вираження емоцій, звертаються зазвичай і до психологічного трактування цієї проблематики. Це має сприяти глибшому розумінню сутності емоційних процесів та окреслювати, які типи переживань виражаються через мову. На жаль, психологи досі не представили стислого визначення цих процесів, а спосіб їх трактування узалежнюють від заданої мети [12].

Дослідницькі школи в психології по-різному розуміють поняття емоції. Наприклад, інтроспективна психологія описувала емоційні процеси у вимірах: приємність – прикрість, піднесення – заспокоєння, напруження – полегшення (В. Вундт, В. Витвицький) [3]. З огляду на зміст переживань виділяють стани афекту (радість, уподобання, жаль), настрої (веселість, задоволення) та інтелектуальні почуття (моральні, релігійні, естетичні). Однак самі мовні реалії часто не дають підстав до розмежування таких явищ, як, наприклад, радість і веселість.

Сьогодні ж беруться за обов'язкову концепцію емоції як процес регулювання, який виникає з поняття і розуміння людини як „організації, що здатна до самокерування” [15, 135]. Стверджується, що джерелом емоцій є заспокоєння як біологічних потреб, так і психічних та суспільних. Регулювання полягає на страхуванні людини перед загрозливим її життєвим функціям надміром процесів, які відбуваються в організмі та у зовнішньому середовищі. Емоції є також одним з регуляторів людської діяльності.

Поняття експресивності протиставляється інтелектуальності у працях багатьох вчених (Ш. Баллі, В. Звєгінцев та ін.), тобто акцентується на “неінтелектуальному” боці вияву емоцій, а отже, недооцінюється їх значущість та вартість у лінгвістичній науці. Дещо відмінною є теза представників Празької лінгвістичної школи, яка розглядає ознаки інтелектуальності та почуттєвості мовних проявів як явища взаємопроникні і такі, що беруть гору один над одним [19, 45]. Вони акцентують на дещо відмінному призначенні «мови інтелектуальної», завданням якої є суспільна роль порозуміння з кимсь; «мова емоційна» також віді-

грає суспільну роль, але вже з метою пробудження певних почуттів у слухача або служить вираженням почуттів, незважаючи на слухача. В «Експериментальній психології емоцій» Януш Рейковський включає емоції до найважливіших регуляційних процесів людини, тобто до *пізнавальних* процесів (орієнтаційних), які відображають сигнали впливу реального світу на людину; *інтелектуальних* процесів (реорганізаційних, творчих), під час яких отримані сигнали проходять етап перетворень і формулюються в плані дій; до *виконавчих* процесів, які дозволяють реалізувати план дій, переводячи його до мовленнєвого апарата [20, 94].

Як самі почуття, так і їх вияв є предметом зацікавлення не тільки лінгвістів та психологів, але й соціологів. Щоправда, перших цікавлять передусім власне почуття, які у мовознавчих працях мають поділ на афекти (наприклад, злість, здивування), поділ на психічні диспозиції (до них зараховуються схильності, наприклад, невеселі, радісні), настроїв (наприклад, суму, радості), а також почуття вияву (наприклад, небажання, доброзичливість, приязнь, захоплення) [18]. Психологи натомість поділяють почуття залежно від типу потреб, реакції на які вони виражають. Так, наприклад, до «нижчих» почуттів зараховують гнів і чутливість, а до почуттів «вищого» гатунку – приязнь, вдячність, безкорисливе кохання [17, 25]. Відомий також інший поділ, який пропонує такий підхід: *прості* почуття становлять найбільш узагальнену та примітивну групу, до якої можна вмістити почуття прикrostі і приємності; *зворушення* є більшою чи меншою мірою розрізненням людських станів (наприклад, *гнів, страх, сум, радість*, а також *прагнення, голод, сексуальний потяг*); *складні* почуття, інакше кажучи, *вищі емоції* притаманні тільки людині, бо вони пов'язані з культурою або суспільними нормами (наприклад, *кохання, приязнь, заздрість, хтивість, ревності*) [10].

Серед психологів розрізняють також почуття з огляду на їх тривалість. В. Шевчук розробив класифікацію, яка базується на стані афекту (короткотривалість емоції), настрою (середня тривалість) та почуття (довготривалий стан) [22]. Категорії інтенсивності притаманні згадані афективність стану та їх тривалий часовий проміжок, оскільки тільки людина, будучи в стані, близькому до афекту, і досить довгий час перебуваючи в подібному стані, здатна надзвичайно емоційно висловлювати свої думки та почуття. Ці фактори відіграють надзвичайно важливу роль у формуванні цієї категорії і мають на неї безпосередній вплив. Про інтенсивність, зокрема, згадує психолог Станіслав Герстман, наголошуючи на пристрасності почуттів, які відрізняються від решти надзвичайною *інтенсивністю* та *силою напруги* [13, 123].

Останнім часом досить популярним напрямком вивчення емоцій є їх ідентифікація як основної соціальної функції, а також її зв'язок з гендерною проблематикою (наприклад, досліджують гендерні відмінності у когнітивній оцінці неоднозначної ситуації або відмінності у підходах до тієї ж самої соціальної проблеми). Ще одним сучасним напрямком вивчення є виключно сигнальні функції емоцій і відповідний для них ген-

дерний аспект (емоції частково сигналізують про надходження нових когнітивних станів, наприклад, про появу нового знання, при цьому у чоловіків і жінок часто по-різному; поява емоції може свідчити про раптовість зміни настрою) [7]. Усі перераховані підходи можуть стосуватися як вербальних, так і невербальних емоцій, хоча перші передусім є предметом лінгвістики, а останні вивчаються у галузях фізіології, загальної біології (акцент робиться на тілесний вияв), загальної психології, психоаналізу, когнітології (свідомість).

Зважаючи на все вищесказане, можна зробити такий висновок: *експресивність* – це логіко-емоційна виразність, явище особливої інтенсивності, що досягається як за допомогою різнорівневих засобів, так і градацією якісних і кількісних ознак на всіх рівнях мови.

Вирішення проблем взаємозв'язку думки, мови та реально існуючого світу є надзвичайно важливою для класифікації одиниць номінації. Когнітивний погляд на природу та функціонування мови постійно повертає нас до вивчення мови як складної динамічної системи, яка перебуває у постійному русі, що обумовлює також і динамічний характер її різних підсистем. Вважаємо за необхідне витлумачити певні механізми виникнення мисленнєво-мовних явищ, які безпосередньо впливають на формування предмета цього дослідження.

Теоретики конструктивізму та багато вчених присвятили свої наукові дослідження причинам появи емоцій на когнітивно-експериментальному рівні, а також співвідношенню когнітивних процесів та емоцій. Ці студії сфокусувалися на двох підходах: відношеннях між оцінкою (оцінною функцією) та емоціями, а також відношеннях між каузативними (причинними) визначеннями та емоціями.

Магда Арнолд була першим сучасним психологом, хто висунув пропозицію, що всі емоції є функцією чиєїсь когнітивної оцінки стимулу або ситуації [11]. Дослідниця також зазначила, що перед тим, як стимул може викликати певну емоцію, вона має бути оцінена як погана або добра тим, хто її сприймає. Вона описує оцінку, що пробуджує емоції як конкретні, безпосередні та неосмислені, але не як результат мислення. Її позиція була сприйнята та розроблена іншими науковцями, деякі з яких прийняли те, що когнітивна активність – у формі примітивного оцінного сприйняття або ж символічного процесу – є обов'язковою передумовою емоцій. Дослідники обох напрямів (біологічно-соціологічного та конструктивістичного) погоджуються з тим, що пізнання є надзвичайно важливою детермінантою емоцій і що відношення *емоція/пізнання* заслуговують на подальші дослідження.

Когнітивна лінгвістика є тим напрямом у мовознавстві, яке досліджує проблеми співвідношення мови і пізнання, роль мови у концептуалізації і категоризації світу, у пізнавальних процесах та узагальненні досвіду людей, а також зв'язок окремих когнітивних здібностей людини з мовою та способи їх взаємодії.

Підійшовши так близько до поняття інтенсивності, необхідно відзначити його непевне *status quo*, яке на сучасному етапі мовознавчої на-

уки ще не набрало стійких позицій. Так, І. Туранський трактує цю категорію як «семантичну категорію мови, в основі якої лежить поняття градації кількості у широкому розумінні цього слова» [9, 3]. А далі він уточнює: «Інтенсивністю є кількісна міра оцінки якості, міра експлікативності, є показником змісту комунікації. З позиції дослідника-лінгвіста – інтенсивність є мірою експресивності, емоційності, оцінності, такою, що сигналізує градуальність» [9, 4].

Варто також навести думки інших науковців. Наприклад, Т.Матвеева вважає інтенсивність напруженням, енергією, дієвою силою мовних одиниць, що «...має стосунок до різноманітних складових мови», а саме: сили звука, компонентів лексичного значення слова, конструкцій експресивного синтаксису і фігур мовлення [цит. за: 5, 140]. Е.Кулікова розглядає категорію інтенсивності як субкатегорію [8, 73] щодо загальної функціонально-семантичної категорії кількості, що, на нашу думку, певною мірою її маргіналізує.

Термін «інтенсивність» у багатьох дослідженнях отримав різне тлумачення у кожному конкретному випадку, а інколи вводиться без будь-яких пояснень як сам собою зрозумілий.

Беручи до уваги напрацювання вчених, які досліджують різні параметри цієї категорії, і синтезуючи багатовимірність їхнього трактування, ми виводимо таку дефініцію: **інтенсивність** – це мовна категорія, складовими якої є емотивний і/або оцінний компоненти, що підсилюють, збільшують, напружують кваліфікативно-оцінну характеристику суб'єкта, предмета чи явища, яку репрезентують різнорівневі засоби вираження. Як випливає з визначення, у зміст терміна «інтенсивність» вкладаємо поняття «підсилення», «збільшення», «напруження», «надмірність», оскільки вони характеризують дії, ознаки, явища у збільшенні якісних та кількісних параметрів.

У це поняття ми вкладаємо тільки сему інтенсивності у проявах вираження підсилення, що дає найбільшу продуктивність, тобто усе, що є більше від норми, а саме те, що відображає більший, посилений, напружений прояв ознаки (динамічної і статичної), які є одиницями міри інтенсивності. Самі лексеми *інтенсивний*, *інтенсивність* виражають стан підсилення, напруження різних дій, станів, властивостей. У лексемах із загальним значенням інтенсивності яскраво виявляється поєднання як когнітивних, так і семантичних емоційно-оцінних складових, оскільки у процесі їх осмислення взаємодіють не лише рівні соціальних значень, але й психічні процеси (мислення, переживання, страху та ін.). Ми підтримуємо думку, що «складні мовні явища, одиниці мови є наслідком не лише прямої, але й дуже опосередкованої взаємодії найрізноманітніших, часом суперечливих і навіть протилежних за дією внутрішньомовних і позамовних чинників» [6, 17].

Саме поняття інтенсивності має досить складну смислову структуру, оскільки воно вбирає в себе, за нашими спостереженнями, такі категоріально-лексичні семи:

- напружений стан збудження (*szaleć, szalony*);

- стан піднесення та зосередження сил при здійсненні чого-небудь (*śledzić, nawiedzony*);
- вищий ступінь у здійсненні чого-небудь та вираженні граничних властивостей суб'єкта (*ujarzyć, niemilosierny*);
- крайня межа у здійсненні чого-небудь та особливостях крайньої девіантної характеристики (*spustoszyć, niesamowity*).

Сам ефект інтенсивності підготовляється або внутрішньою формою слова, або певним його звучанням, або відображенням об'єктивно-оцінного чи суб'єктивно-ціннісного ставлення до того, що потрапляє у сферу життєдіяльності та пізнавальної діяльності людини.

Так, наприклад, у семантиці слів на зразок *chamić, szaleć, gardłować, balaganić; cholerny, kobylasty, piorunowy, niebotyczny*, крім процесу дії та характеристики властивостей, наявне значення інтенсивності, носієм якого виступає внутрішня форма слова, більш чи менш прозора: іменники, які є основою для творення цих дієслів, мають яскраво виражену сему ненормованого називання (*cham, szal, balagan; cholera, kobyła, piorun, niebo*), і тільки деякі іменники, наприклад, *żyła, gardło*, отримують додаткове посилення значення у дієсловах *żyłować, gardłować*, які набувають інтенсивного забарвлення процесів фізичного впливу на суб'єкт та говоріння (*żyłować* – використовувати і вимучувати тяжкою працею когось для власної користі, *gardłować* – говорити голосно і багато, завзято і часто бездумно). Як видно з наведених прикладів, „внутрішньоформна концептуальна ознака переносить у слово ті відношення, що існують в об'єктивній дійсності і відбиваються в окремому судженні” [4, 52].

На сучасному етапі розвитку лінгвістики постає надзвичайно важливе завдання дослідити механізми утворення значення слова, яке насправді може вмещувати набагато більше додаткових значень, оскільки у свідомості носіїв мови воно завжди буде об'ємнішим за його статтю у будь-якому словнику. Отож можна стверджувати про психологічно реальне значення слова, яке є сукупністю семантичних компонентів, що аналізує окремо взяте слово у свідомості носіїв мови – від більш або менш яскравих, ядерних та периферійних семантичних ознак.

Література

1. Болдырев Н.Н. Когнитивная лингвистика / Н.Н. Болдырев. – Тамбов: Изд-во ТГУ, 2001. – 123 с.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь / Собрание сочинений: в 6-ти т. – Т.2. Проблемы общей психологии / Л.С. Выготский. – М.: Педагогика, 1982. – 504 с.
3. Вундт В. Психология душевных волнений / В. Вундт // Психология эмоций: Тексты. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984. – 288 с.
4. Голянич М.І. Внутрішня форма слова і художній текст: монографія / М.І. Голянич. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 178 с.

5.Энциклопедический словарь-справочник. Выразительные средства русского языка и речевые ошибки и недочеты / [под ред. А.П.Сковородникова]. – М.: Флинта: Наука, 2005. – 480 с.

6.Зеленько А.С. Проблеми семасіології (від класичної описової через когнітивну до лінгвістичного детермінізму): монографія / А.С.Зеленько. – Луганськ: Альма-матер, 2001. – 210 с.

7.Крейдлин Г.Е. Мужчины и женщины в невербальной коммуникации / Г.Е. Крейдлин. – М.: Языки славянской культуры, 2005. – 223 с.

8.Куликова Э.Г. Категория интенсивности и эволюция акцентных систем в русском словообразовании / Э.Г. Куликова // Проблемы литературоведения и языкознания. – Вып.2. – Ростов н/Д, 1995.

9.Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке / И.И. Туранский. – М.: Высшая школа, 1990. – 173 с.

10.Формановская Н.И. Эмоции, чувства, интенции, экспрессия в языковом и речевом выражении / Н.И. Формановская // Эмоции в языке и речи: сб. научн. статей / [под ред. И.А.Шаронова]. – М.: РГГУ, 2005. – С.106 – 116.

11. Arnold M.B. Emotion and personality / Magda B. Arnold. – Columbia University Press, 1960.

12. Arnold M.B. The nature of emotion / Magda B. Arnold. – London: Penguin, 1968.

13. Gerstman S. Psychologia / S. Gerstman. – Warszawa, 1969.

14. Grabias S. O ekspresywności języka. Ekspresja a słowotwórstwo / Stanisław Grabias. – Lublin, 1981. – 215 s.

15. Grzesiuk A. Składnia wypowiedzi emocjonalnych / Anna Grzesiuk. – Lublin: Wyd-wo UMCS, 1995. – 198 s.

16. Guirard P. Semantyka / Pierre Guirard. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1976. – 136 s.

17. Mądrzycki T. Psychologiczne prawidłowości kształtowania się postaw / Tadeusz Mądrzycki. – Warszawa, 1977.

18. Nowakowska-Kempna I. Konceptualizacja uczuć w języku polskim. Prolegolomena / Iwona Nowakowska-Kempna. – Warszawa, 1995.

19. Praska szkoła strukturalna w latach 1926–1948. Wybór materiałów. – Warszawa: Wyd-wo Naukowe PWN, 1966.

20. Reykowski J. Eksperymentalna psychologia emocji / Janusz Reykowski. – Warszawa, 1962.

21. Stylistyka Bally'ego. Wybór tekstów. – Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1966. – 208 s.

22. Szewczuk W. Psychologia / Włodzimierz Szewczuk. – Warszawa: Wiedza Powszechna, 1990.

23. Wierzbicka A. Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals / Anna Wierzbicka. – Cambridge: University Press, 2005. – 349 p.

24. Wierzbicka A. Język – umysł – kultura; [wybór prac pod red. J.Bartmińskiego] / Anna Wierzbicka. – Warszawa, 1999. – 592 s.

25. Zima J. Expresivita slova v současné češtině / Jaroslav Zima. – Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961. – 139 s.

*Стаття надійшла до редакційної колегії 18.12.2010 р.
Рекомендовано до друку канд. філол. наук, доцентом Худолієм А.Я.*

THE ROLE OF THE COGNITIVE AND EXPRESSIVE LANGUAGE FUNCTION IN REALISATION OF THE CATEGORY OF INTENSITY

U. G. Rys

*PreCarpathian National University by V. Stefanyk, 57 Shevchenko Street,
Ivano-Frankivs'k, 76000, Ukraine, ph. +380(342) 50-60-74*

This paper examines the theoretical basis of the interconnection of cognitive and expressive language functions, as well as reveals the substance of terms “expression”, “emotion”, “cognition” and their role in creation of the category of intensity. The study concentrates on the cognitive and linguistic aspects of the category of intensity.

Key words: *emotiveness, expressiveness, cognition, category of intensity.*